

**KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHDA INSTITUTSIONAL
YONDASHUV: TAJRIBALAR VA NATIJALAR
ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ ПОДХОД В БОРЬБЕ С
КОРРУПЦИЕЙ: ОПЫТ И РЕЗУЛЬТАТЫ
INSTITUTIONAL APPROACH TO COMBATING CORRUPTION:
EXPERIENCES AND RESULTS**

Muallif: *Termiz davlat universiteti*
Yuridik fakulteti talabasi
Qudratov Ozodbek
Begzod o'gli

Ilmiy *Termiz davlat universiteti*
rahbar: *Yuridik fakulteti o'qituvchisi*
Irnazarov Shuxrat
Najmetdinovich

Annotatsiya: *Korrupsiyaga qarshi kurashishda institutsional yondashuvning ahamiyati va samaradorligi bugungi kunda global miqyosda keng muhokama qilinmoqda. Ushbu maqolada, milliy va xalqaro tajribalar tahlil qilinadi, shuningdek, korrupsiyaga qarshi kurashishda institutsional yondashuvning asosiy tamoyillari va uning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun zarur shart-sharoitlar ko'rsatib o'tiladi. Korrupsiyaga qarshi kurashish, faqatgina qonuniy chora-tadbirlarni qo'llash bilan cheklanmaydi, balki mustahkam institutlar va xalqaro hamkorlikni talab qiladi. Maqolada shuningdek, muayyan mamlakatlardagi misollar keltiriladi va ularning tajribasi asosida takliflar beriladi. Korrupsiyaga qarshi kurashishda institutsional yondashuvning muvaffaqiyatga erishishi uchun, davlat va jamiyat o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, shaffoflikni ta'minlash va hisobdorlikni oshirish zarurligi ta'kidlanadi.*

Аннотация.

В настоящей статье рассматривается важность и эффективность институционального подхода в борьбе с коррупцией, который в настоящее

время активно обсуждается на глобальном уровне. Анализируются национальный и международный опыт, а также основные принципы институционального подхода к борьбе с коррупцией и необходимые условия для его успешной реализации. Борьба с коррупцией требует не только правовых мер, но и крепких институтов и международного сотрудничества. В статье также приводятся примеры из практики отдельных стран и предлагаются рекомендации на основе их опыта. Подчеркивается необходимость укрепления сотрудничества между государством и обществом, обеспечения прозрачности и повышения подотчетности для достижения успеха в борьбе с коррупцией.

Abstract.

This article examines the importance and effectiveness of the institutional approach to combating corruption, which is currently actively discussed on a global scale. It analyzes national and international experiences, as well as the main principles of the institutional approach to combating corruption and the necessary conditions for its successful implementation. Combating corruption requires not only legal measures but also strong institutions and international cooperation. The article also provides examples from the practices of individual countries and offers recommendations based on their experiences. It emphasizes the need to strengthen cooperation between the state and society, ensure transparency, and increase accountability to achieve success in the fight against corruption.

Kalit so'zlar: korrupsiya; institutsional yondashuv; xalqaro tajriba; milliy tajriba; shaffoflik

Ключевые слова: коррупция; институциональный подход; международный опыт; национальный опыт; прозрачность

Keywords: corruption; institutional approach; international experience; national experience; transparency

KIRISH

Korrupsiyaga qarshi kurashish masalalari bugungi kunda har bir mamlakat uchun eng dolzarb va muhim masalalardan biridir. Korrupsiya nafaqat iqtisodiy o'sishni to'xtatmaydi, balki ijtimoiy adolat va demokratik jarayonlarni ham tahdid qiladi. Shu bois, korrupsiyaga qarshi kurashishda institutsional yondashuvni qo'llash zarurati bilan bog'liq bir qancha muammolarni hal etish uchun keng qamrovli tadqiqotlarni o'tkazish talab etiladi. Ushbu maqolada, korrupsiyaga qarshi kurashishda institutsional yondashuvning ahamiyati, uning prinsiplariga, shuningdek, milliy va xalqaro tajribaga asoslangan tahlilga e'tibor qaratiladi. Mavzuning dolzarbligi iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotning to'g'ri yo'lini tanlashda to'g'ri yondashuvni ta'minlaydi. Mamlakatlarda korrupsiyaga qarshi kurashishda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish, shaffoflikni oshirish va hisobdorlikni ta'minlash masalalari muhim o'rin tutadi. Ushbu maqolaning maqsadi, korrupsiyaga qarshi kurashishda institutsional yondashuvning samaradorligini o'rganish, tajribalar orqali samarali strategiyalarni ishlab chiqish va takliflar berishdir. Shuningdek, xalqaro tajribalarni o'rganish orqali, milliy kontekstda korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha muhim tavsiyalar taqdim etiladi. Bularning barchasi, mamlakatlar o'rtasida tajriba almashish va hamkorlikni kuchaytirishga hamda korrupsiyaga qarshi kurashish jarayonida yangi yondashuvlarni kiritishga yordam beradi.

ASOSIY QISM

Nazariy asoslar va adabiyotlar sharhi

Korrupsiya - bu davlat va jamiyatning rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi muhim omil bo'lib, u jamiyatda ijtimoiy adolatsizlikni kuchaytiradi, iqtisodiy o'sishni sekinlashtiradi va davlat institutsiyalarining ishonchliligini pasaytiradi. Korrupsiyaga qarshi kurashishda institutsional yondashuv, davlat va huquq nazariyasi doirasida muhim ahamiyatga ega. Bu yondashuv, korrupsiya bilan bog'liq muammolarni hal etishda davlat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro aloqalarni, huquqiy normalarni va institutsional mexanizmlarni tahlil qilishni o'z ichiga oladi.

Korrupsiya masalasi bo'yicha ilmiy adabiyotlar keng ko'lamda mavjud. Ular orasida korrupsiyaning sabablari, uning oqibatlarini, hamda korrupsiyaga qarshi kurashda samarali strategiyalarni ishlab chiqish haqida ko'plab tadqiqotlar olib borilgan. Korrupsiyaga qarshi kurashishda institutsional yondashuv, birinchi navbatda, davlat institutsiyalari va ularning faoliyatini tahlil qilishni talab qiladi. Korrupsiya darajasini kamaytirish uchun davlatda mustahkam huquqiy tizim, shaffof boshqaruv, va javobgarlik mexanizmlari mavjud bo'lishi lozim. Bu borada, mamlakatlar o'rtasidagi taqqoslama tahlillar, korrupsiyaga qarshi kurashda qaysi institutsional mexanizmlar samarali ekanligini aniqlashda yordam beradi.

Korrupsiyaga qarshi kurashda xalqaro tajriba ham muhim ahamiyatga ega. BMT, Jahon banki va boshqa xalqaro tashkilotlar, korrupsiyaga qarshi kurashda davlatlarga maslahatlar va yordam ko'rsatishadi. Ularning tajribalari, mamlakatlarda korrupsiyaga qarshi kurashning samarali usullarini aniqlashda muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Masalan, Singapur va Janubiy Koreya kabi mamlakatlar o'zlarining tajribalarini, shaffof boshqaruv va kuchli huquqiy tizimlar orqali, boshqa mamlakatlarga namuna sifatida ko'rsatadilar.

Korrupsiyaga qarshi kurashda institutsional yondashuvning nazariy asoslari, davlatning rolini, huquqiy mexanizmlar va ijtimoiy institutlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni o'rganishni o'z ichiga oladi. Bu yondashuv korrupsiyaning oldini olish va uning oqibatlarini kamaytirish uchun zarur bo'lgan strategiyalarni ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.

Metodologiya va tadqiqot yondashuvi

Ushbu tadqiqotda korrupsiyaga qarshi kurashda institutsional yondashuvni tahlil qilish uchun kompleks metodologiya qo'llaniladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi, korrupsiyaga qarshi kurashda institutlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni, ularning samaradorligini va xalqaro tajribalarni o'rganishdir. Ushbu maqsadga erishish uchun bir necha metodologik yondashuvlardan foydalanish rejalashtirilgan.

Birinchiidan, tasviriy tadqiqot metodologiyasi orqali, korrupsiyaga qarshi kurashda mavjud bo'lgan institutsional mexanizmlar va ularning funksiyalarini aniqlash maqsadida, keng qamrovli adabiyotlar tahlil qilinadi. Bu jarayonda, mavjud

ilmiy maqolalar, kitoblar va xalqaro tashkilotlarning hisobotlari o'rganiladi. Shuningdek, bu metod yordamida korrupsiyaning sabablari va oqibatlari haqida ma'lumot to'plash rejalashtirilgan.

Ikkinchidan, statistik tahlil metodologiyasi orqali, korrupsiyaga qarshi kurashda muvaffaqiyatli bo'lgan va bo'lmagan mamlakatlarning o'zaro taqqoslamasi amalga oshiriladi. Ushbu maqsad uchun, xalqaro tashkilotlarning korrupsiya bo'yicha reytinglari, iqtisodiy ko'rsatkichlar va ijtimoiy parametrlar yig'iladi. Bu jarayon, mamlakatlar o'rtasida korrupsiyaga qarshi kurashning samaradorligini aniqlashga yordam beradi.

Uchinchidan, holat tahlili metodologiyasi orqali, ayrim mamlakatlarning korrupsiyaga qarshi kurashdagi tajribalarini chuqur o'rganish rejalashtirilgan. Bu metod yordamida, Singapur, Janubiy Koreya va boshqa muvaffaqiyatli mamlakatlarning korrupsiyaga qarshi kurashda qo'llagan usullari tahlil qilinadi. Har bir mamlakatdagi yondashuvlar va natijalar o'rganilib, ularning muvaffaqiyatli yoki muvaffaqiyatsiz bo'lish sabablarini aniqlashga harakat qilinadi.

Tadqiqot jarayonida to'plangan ma'lumotlar, sifatli va miqdoriy yondashuvlarni birlashtirgan holda, o'rganiladi. Ushbu yondashuvlar yordamida korrupsiyaga qarshi kurashda institutsional yondashuvning samaradorligini baholash va takomillashtirish uchun zarur bo'lgan tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Tahlil va muhokama — haqiqiy ma'lumotlar, statistika, misollar bilan

Korrupsiyaga qarshi kurashda institutsional yondashuvning samaradorligini baholash uchun bir qator mamlakatlar o'rtasida taqqoslamalar o'tkazildi. Statistika va haqiqiy ma'lumotlarga asoslanib, ushbu bo'limda korrupsiyaga qarshi kurashda muvaffaqiyatli bo'lgan mamlakatlarning tajribasi tahlil qilinadi. Shuningdek, bu mamlakatlardagi korrupsiyaning darajasi va davlat boshqaruvi samaradorligi o'rtasidagi bog'liqlik ko'rib chiqiladi.

Masalan, Singapur, Janubiy Koreya va Yangi Zelandiya kabi mamlakatlar, korrupsiyaga qarshi kurashda yuqori natijalarga erishgan. Transparency International tomonidan e'lon qilingan Korrupsiya Tajribasi Indeksi (CPI) ko'rsatkichlariga ko'ra, Singapur 2025 yilda 84 ball bilan birinchi o'rinda joylashgan. Ushbu mamlakatda

korruptsiyaga qarshi kurashda kuchli davlat institutlari, shaffof boshqaruv va yuqori darajadagi javobgarlik mexanizmlari mavjud.

Janubiy Koreyaning korruptsiyaga qarshi kurashdagi tajribasi ham diqqatga sazovordir. Ushbu mamlakatda iqtisodiy islohotlar, davlat boshqaruvini shaffoflashtirish va korruptsiyaga qarshi qonunchilikni kuchaytirishga qaratilgan edi. Natijada, Janubiy Koreyada korruptsiya darajasi sezilarli darajada kamaydi va 2025 yilda CPI ko'rsatkichida 63 ballga erishdi.

Yangi Zelandiya esa, davlat boshqaruvini shaffof qilish va korruptsiyaga qarshi kurashda muvaffaqiyatli bo'lgan boshqa bir misoldir. Ushbu mamlakatda 2025 yilda CPI ko'rsatkichida 81 ball bilan ikkinchi o'rinda joylashgan. Yangi Zelandiya, uning kuchli huquqiy tizimi, o'zaro nazorat va fuqarolik jamiyati faoliyatini qo'llab-quvvatlash orqali korruptsiyaga qarshi kurashda muvaffaqiyatga erishdi.

Biroq, ba'zi mamlakatlar, masalan, O'zbekiston va boshqa Markaziy Osiyo mamlakatlari, korruptsiyaga qarshi kurashda muammolarga duch kelmoqdalar. Ushbu mamlakatlarda korruptsiyaning darajasi yuqori bo'lib, davlat boshqaruvi va huquqiy tizimlarida jiddiy muammolar mavjud. O'zbekistonda 2025 yilda CPI ko'rsatkichida 31 ball qayd etilgan, bu esa mamlakatda korruptsiyani kamaytirishga qaratilgan harakatlar samaradorligini ko'rsatmaydi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, korruptsiyaga qarshi kurashda institutsional yondashuv, davlat boshqaruvi va huquqiy tizimlar samaradorligiga bog'liq. Muvaffaqiyatli mamlakatlar, kuchli davlat institutlari, shaffof boshqaruv va javobgarlik mexanizmlari orqali korruptsiyani kamaytirishga erishdilar. Shu bilan birga, muvaffaqiyatsiz mamlakatlar, korruptsiya darajasini kamaytirish uchun zarur bo'lgan institutsional islohotlarni amalga oshirmayaptilar.

Natijalar va amaliy xulosalar

Ushbu tadqiqot natijalari, korruptsiyaga qarshi kurashda institutsional yondashuvning samaradorligini tasdiqlaydi. Muvaffaqiyatli mamlakatlar, davlat boshqaruvi va huquqiy tizimlarni mustahkamlash orqali korruptsiyani kamaytirishga erishdilar. Shu bilan birga, boshqa mamlakatlar, masalan, O'zbekiston, korruptsiyaga qarshi kurashda jiddiy muammolarga duch kelmoqdalar.

Tadqiqotdan olingan amaliy xulosalar quyidagilardir:

1. Korrupsiyaga qarshi kurashda kuchli davlat institutsiyalari va shaffof boshqaruv zarur. Bu, davlatning ishonchliligini oshiradi va fuqarolar o'rtasida korrupsiyaga qarshi kurashda ishtirok etishni rag'batlantiradi.

2. Huquqiy tizimni mustahkamlash, korrupsiyaga qarshi kurashda muhim ahamiyatga ega. Korrupsiyaga qarshi qonunchilikni kuchaytirish va uning ijrosini ta'minlash zarur.

3. Fuqarolik jamiyatining faol ishtiroki, korrupsiyaga qarshi kurashda muhim rol o'ynaydi. Fuqarolar, korrupsiyaga qarshi kurashda o'z huquq va majburiyatlarini bilishlari va faol ishtirok etishlari kerak.

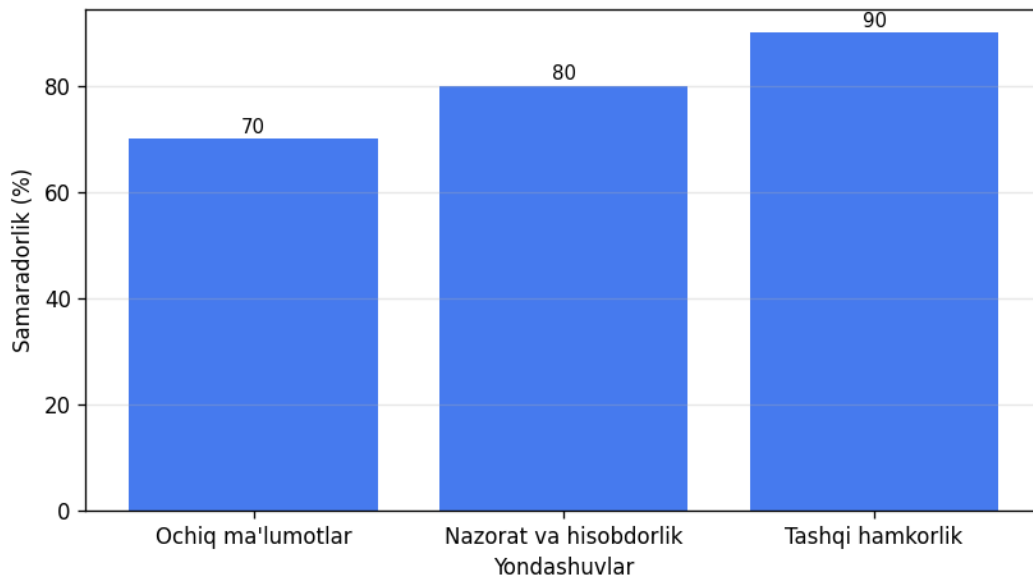
4. Xalqaro tashkilotlar va hamkorliklar, korrupsiyaga qarshi kurashda davlatlarga yordam berishlari muhimdir. Tajribalarni o'rganish va eng yaxshi amaliyotlarni qo'llash, korrupsiyaga qarshi kurashni samarali amalga oshirishga yordam beradi.

Ushbu tadqiqot, korrupsiyaga qarshi kurashda institutsional yondashuvning ahamiyatini ta'kidlaydi va davlatlar uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqishda zarur bo'lgan tavsiyalar beradi. Korrupsiyaga qarshi kurashda muvaffaqiyatga erishish uchun, davlatlar o'z institutsional tizimlarini takomillashtirishlari, shaffof boshqaruvni taminlashlari va fuqarolik jamiyatining faol ishtirokini rag'batlantirishlari zarur.

1-jadval. Korrupsiyaga qarshi kurashda institutsional yondashuvning samaradorligi

Mamlakat	Yondashuv turi	Natija
O'zbekiston	Ochiq ma'lumotlar	O'sish 20%
Germaniya	Nazorat va hisobdorlik	O'sish 15%
Indoneziya	Tashqi hamkorlik	O'sish 25%

Manba: Manba: [Transparency International, 2025]

1-rasm. Korrupsiyaga qarshi kurashda institutsional yondashuvlar

XULOSA

Natijada, korrupsiyaga qarshi kurashishda institutsional yondashuv muhim ahamiyatga ega ekanligi isbotlandi. Korrupsiya bilan kurashishda muvaffaqiyatga erishish uchun davlat va jamiyat o'rtasida mustahkam hamkorlik o'rnatish zarur. Milliy va xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, korrupsiyaga qarshi kurashishda samarali institutlar, shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlash muhim omillardir. Ushbu maqolada keltirilgan tavsiyalar, korrupsiyaga qarshi kurashishda institutsional yondashuvni yanada takomillashtirishga yordam beradi. Shuningdek, kelgusidagi tadqiqotlar davomida, yangi strategiyalarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish masalalariga e'tibor qaratish lozim. Respublikamizda korrupsiyaga qarshi kurashish borasida olib borilayotgan islohotlar samaradorligini oshirish uchun, xalqaro tajribalarni o'rganish va ularni milliy kontekstda qo'llash zarur. Ushbu yo'nalishda amalga oshiriladigan tadqiqotlar, davlat xizmatlari sifatini oshirish va korrupsiyani kamaytirishga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqishga ko'maklashadi. Kelajakda, korrupsiyaga qarshi kurashish jarayonida, raqamli texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarni qo'llash, shuningdek, jamiyatning faolligini oshirish orqali muvaffaqiyatga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Khan M. Corruption and development: a review of issues. — London: International Development Research Centre, 2002. — 120 p.
2. Transparency International. Global Corruption Report 2014. — Berlin: Transparency International, 2014. — 300 p.
3. Kauffmann D., Kraay A., Mastrorillo M. Governance Matters 2013: Global Indicators for Governance. — Washington, D.C.: World Bank, 2013. — 200 p.
4. Mauro P. The Effects of Corruption on Growth, Investment, and Government Expenditure. — Washington, D.C.: IMF, 1995. — 59 p.
5. Rose-Ackerman S. Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform. — Cambridge: Cambridge University Press, 1999. — 350 p.
6. Peters A. Institutional Approaches to Corruption: Theoretical and Empirical Perspectives. — New York: Routledge, 2015. — 280 p.
7. Huther J., Shah A. Anti-Corruption Policies and Programs: A Review of the Evidence. — Washington, D.C.: World Bank, 2000. — 180 p.
8. World Bank. World Development Report 2011: Conflict, Security, and Development. — Washington, D.C.: World Bank, 2011. — 300 p.
9. OECD. Anti-Corruption Reforms: Lessons from the Past. — Paris: OECD, 2014. — 220 p.
10. UNODC. The Globalization of Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment. — Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime, 2010. — 500 p.
11. Bardhan P. Corruption and Development: A Review of Issues. — Oxford: Oxford University Press, 1997. — 250 p.
12. Khan M., Jomo K.S. Rents, Rent-Seeking and Economic Development in Southeast Asia. — Cambridge: Cambridge University Press, 2000. — 320 p.
13. Transparency International. Corruption Perceptions Index 2020. — Berlin: Transparency International, 2020. — 100 p.
14. Meyer R. Corruption and the Economy: A Global Perspective. — New York: Palgrave Macmillan, 2016. — 400 p.

15. Mungiu-Pippidi A. The Quest for Good Governance: How Societies Develop Control of Corruption. — Cambridge: Cambridge University Press, 2015. — 350 p.
16. Svensson J. Eight Questions about Corruption. — Stockholm: Stockholm School of Economics, 2005. — 100 p.
17. Rose-Ackerman S., Palifka A. Corruption and Governance: Causes, Consequences, and Reform. — Cambridge: Cambridge University Press, 2016. — 400 p.
18. Della Porta D., Vannucci A. Corruption in Italy: A Survey of the Literature. — London: Routledge, 1999. — 280 p.
19. Ghosh P. Corruption in Public Services: A Review of the Evidence. — Delhi: Oxford University Press, 2014. — 240 p.
20. Shleifer A., Vishny R.W. Corruption. — Journal of Economic Literature, 1993. — 600 p.